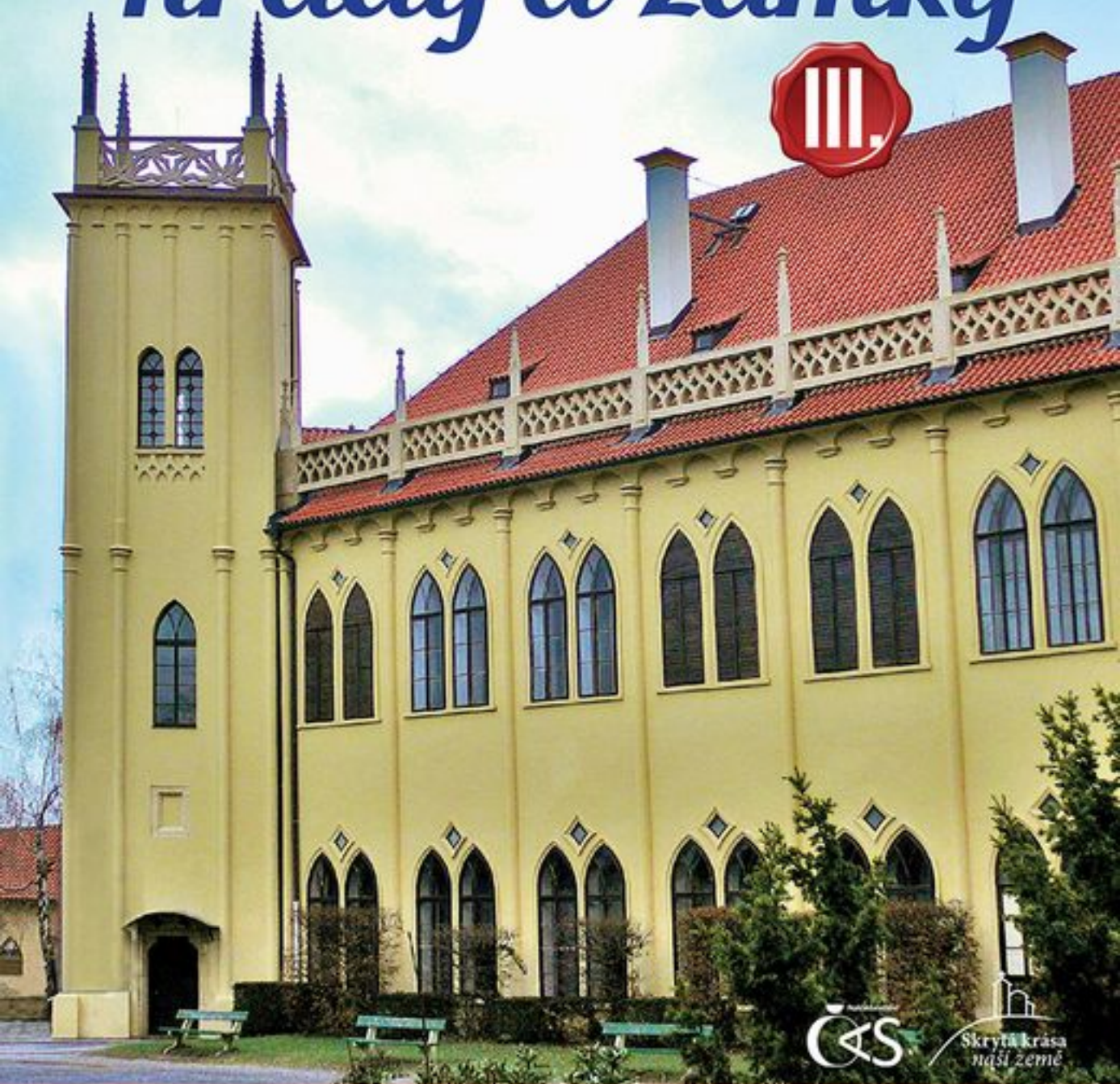

OTOMAR
DVOŘÁK

JOSEF PEPSON
SNĚTIVÝ

Utajené hrady a zámky

ČS

Skrytá krása
naší země

PRAHOU POTŘETÍ PO STOPÁCH PANSKÝCH SÍDEL

Otomar Dvořák
Josef Pepson Snětivý

UTAJENÉ HRADY A ZÁMKY III.

*Prahou potřetí po stopách
panských sídel*

Otomar Dvořák
Josef Pepson Snětivý

UTAJENÉ HRADY A ZÁMKY III.

*Prahou potřetí po stopách
panských sídel*

Poděkování autorů:

za informace a materiály týkající se Kolčavky panu Josefu Jíšovi;
za doplňující informace k některým památkám paní Lence Válkové
z Národní knihovny ČR, jakož i Knihovně Filozofické fakulty
Univerzity Karlovy.

Fotografie na přední straně obálky: Místodržitelství letohrádek
Fotografie na zadní straně obálky: horní řada zleva doprava: letohrádek
na Klamovce, usedlost Bulovka; dolní řada zleva doprava: Michnův
letohrádek, tzv. panský dům v Drastech

Obrázky bez popisků v knize:

Str. 2: původní věž záměčku na Kolčavce

Str. 8: hlavní vchod do Michnova letohrádku

Str. 20: detail výzdoby Písecké brány

Str. 42: vstup do Rudolfovy štolý ve Stromovce

Str. 70: původní, šestiboký studniční domek Světlička v oboře Hvězda

Str. 88: viniční sloup v ulici Na Proseku

Str. 116: stéla od Václava Prachnera, přenesená z Cibulky
na Malostranský hřbitov

Str. 168: průčelí zámku v Sedlci

Str. 186: brána do areálu kostela svatého Prokopa v Hrnčích

Str. 206: volutová konzola pod balkonem tzv. panského domu v Drastech

Copyright © Otomar Dvořák, www.otomar-knihy.webnode.cz, 2019

Copyright © Josef Pepson Snětivý, www.pepson.cz, 2019

Editor © Josef Pepson Snětivý, 2019

Photographs © Josef Pepson Snětivý, 2019

Cover & Layout © Nakladatelství ČAS, Alena Šulcová, 2019

© Nakladatelství ČAS, www.nakladatelstvicas.cz, 2019

ISBN 978-80-7475-249-0

Úvodem, aneb Do třetice všeho krásného a utajeného

Milé čtenářky, vážení čtenáři,

rok se s rokem sešel – a my za Vámi přicházíme již se třetím dílem knižní řady, která se věnuje odkrývání většinou málo známých a opomíjených panských sídel na území našeho hlavního města.

Vy, kteří jste četli předchozí svazky, si možná pamatujete, že jsme byli zpočátku na pochybách, zda vůbec naplníme jeden. Ten úvodní jsme věnovali nejvýznamnějším památkám – zámkům, hradům, tvrzím a komendám –, a už při práci na něm jsme si uvědomili, jak netušeně bohatá je Praha i v tomto ohledu.

Díky tomuto poznání jsme se směle pustili do druhého dílu, v němž jsme se zaměřili na ty objekty a areály, na které se v prvním nedostalo. A když se dostavila pozitivní odezva a čtenářský zájem (úvodní díl je prakticky vyprodán a časem se snad dostane i na jeho dotisk), hned po vydání druhého svazku jsme se vydali hledat další pozoruhodnosti, jimiž jsme hodlali naplnit díl třetí.

Ten tedy nyní držíte v ruce; texty v něm obsažené vznikaly od jara 2018 do ledna 2019. Opět jsme se ponořili do archivů, ale hlavně do pražských ulic, čtvrtí, přírodních zákoutí, zaničajících areálů – a přinášíme Vám pestrou paletu architektury, umění, historických událostí a lidských osudů.

Nejprve objevíme v Praze Ameriku. Je rokokově sladká! Poté na levém vltavském břehu zrekonstruujeme linii jezuitských lusthausů a vyhledáme to, co nám z ní zbylo. Pro osvěžení se ponoříme do země zvířat, vody a letohrádků, to jest do Stromovky a jejího okolí. Odtud se vydáme ke hvězdě, kte-

rá spadla mezi Liboc a Ruzyni, tedy k unikátní stavbě jménem Hvězda a do jejího malebného okolí. Voda nás bude provázet i nadále: v předchozích společných knihách jsme se často ocitali třeba na březích Botiče nebo Brusnice, nyní propátráme okolí Rokytky; odměnou nám budou překvapivé objevy hned ve třech historických lokalitách. Ještě mnohem více půvabu potěší naše smysly na Smíchově a v Košířích, kde na nás čeká patero nádherných (a většinou záhadných, jakoby zakletých) areálů: Bertramka, Klamovka, Cibulka, Bulovka a Šmukýřka. Pak se znovu přiblížíme k Vltavě – k památkám, které si hrají (a přitom nehrají) na babu. Následně se pokusíme vypátrat tvrze ukryté mezi rybníky a stromy (Šeberov, Hrnčíře a Slavětice). A nakonec se – v duchu předchozích dílů – vypravíme za hranice Prahy. Tentokrát začneme tam, kde jsme na podobném výletě minule skončili, a prozkoumáme Klecany a okolí.

A nyní už dosti slov, na pouť si vezměme jen to nejnutnější – a cestu vykonáme s očima a srdcem otevřeným! Jen tak nám Praha ukáže svou skrytou krásu.

Vaši průvodci a spolupoutníci

Otomar Dvořák

a

Josef Pepson Snětivý

**OBJEVTE AMERIKU
V PRAZE!**

Kolik má Praha jednotlivých ulic, které může okouzlený poutník poznávat celé hodiny? Ani po téměř třiceti letech je nedokážu spočítat – a objevuji další.

K těm, které mě zas a znovu uchvacují svými nespočetnými skvosty a do nichž se mohu bez omrzení stále vracet, patří novoměstská ulice Ke Karlovu.

Tato poměrně dlouhá, přibližně severojižní komunikace je zajímavá už tím, že propojuje dva odlišné světy: rušnou ulici Ječnou na svém severním konci a klidný Karlov, vyšperkovaný kostelem Panny Marie a svatého Karla Velikého s bývalým klášteřem augustiniánů kanovníků, na jihu. Věřím, že obdobně okouzlen jako já by se dnešní ulicí Na Karlově procházel i Karel IV., největší z velikých postav našich dějin. A to bez ohledu na jmennou podobnost (Karlov ostatně nedostal jméno podle něj, ale podle jeho předchůdce, svatého císaře Karla Velikého).

Drahokamů je na šňůrce ulice Na Karlově navlečeno více, zmiňme klášter augustiniánek s kostelem svaté Kateřiny Alexandrijské a bývalou ředitelskou vilou, Kupeckou nemocnici, Zemskou porodnici u Apolináře, měšťanský dům U stříbrného melounu, palác Voračických z Paběnic neboli Herzův dům či tzv. sanatorium na rohu s ulicí Na Bojišti. A to není zdaleka všechno.

Pravou perlou této cesty je Michnův letohrádek alias Vila Amerika.

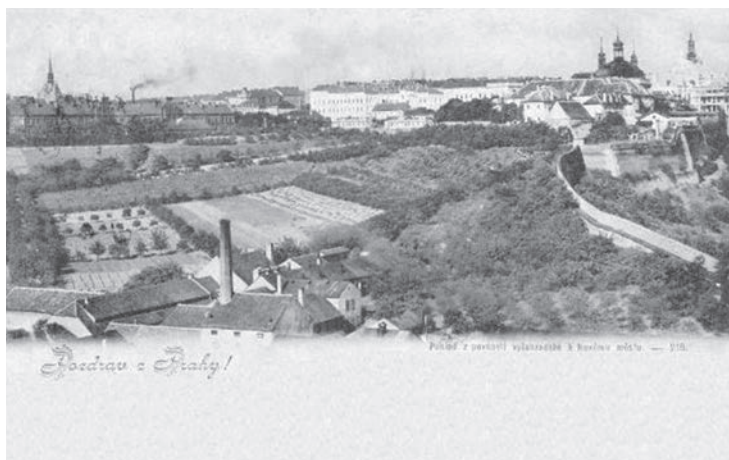
Stejně jako jeho otec Kryštof, Kilián Ignác Dientzenhofer byl muž nesmírně pracovitý, skromný (za své geniální počiny by si býval zasloužil mnohem vyšší honoráře!), a především plodný. Se dvěma manželkami prý zplodil na osmnácte potomků, přičemž některé syny údajně umísťoval do klášterů, na jejichž areálech pracoval – snad právě proto, že rodina se vinou jeho skromnosti netopila v penězích. Neméně plodný byl i jako tvůrce nadčasově krásné architektury a stopy svého mistrovství a estetického citění zanechal leckde po naší zemi, na mnohých pražských místech – a rovněž na dnešní adrese Ke Karlovu 462/20.

Právě tam stojí kdysi předměstská Vila Amerika se dvěma menšími pavilony. Stavebníkem byl Jan Václav hrabě Michna z Vacínova; odtud Michnův letohrádek, který je dnes znám i pod jménem instituce v něm sídlící, tedy jako Muzeum Antonína Dvořáka.

Čtenáři předchozí knihy Utajené hrady a zámky II. vědí, že pozemek pro stavbu svého vlastního paláce, kterému říkáme Portheimka, získal Kilián Ignác v roce 1722 právě od svého zákazníka a přítele Jana Václava (odtud též občasný omyl, spočívající v tom, že se „Michnovský či Michnův letohrádek“ nesprávně říká Portheimce). A jak získal území pro stavbu svého letohrádku, tedy onoho skutečného Michnova, náš hrabě? Zakoupil tento pozemek v roce 1715 od novoměstského měšťana Josefa Línska, a to včetně rozsáhlé vinnice a zahrady (podle jiných zdrojů tu měla vinici s drobným stavením rodina Hrnecků).

Stavba začala buď hned, nebo o dva roky později (což považuji za pravděpodobnější), a hotovým dílem svého stavitele se Michna mohl pokochat Léta Páně 1720 (podle některých zdrojů už roku předchozího). Jistě byl spokojen, ne-li přímo nadšen – vždyť dnešní ulice Ke Karlovu se na přelomu 19. a 20. století nazývala Dientzenhoferova (zatímco alternativní označení stavby Vila Amerika je o něco starší); toto Kiliánovo dílo muselo uchvacovat jeho současníky i další generace už proto, s jakou genialitou v něm dokázal spojit intimitu i reprezentativní charakter (celková kompozice architektury a zahrady nese podobnost s čestným dvorem barokního zámku). A na škále jeho staveb je svým měřítkem a hravostí protipólem monumentálního svatého Mikuláše na Malé Straně.

Jde o mistrův raný projekt v Praze, realizoval jej nedlouho po návratu ze studií ve Vídni, a snad vůbec první samostatný počín (alespoň co se projektu týká). Při práci na Michnově letohrádku jej silně ovlivnil slavný Lucas Hildebrandt, jeho

Pohled na část Nového Města pražského, kde se nachází Vila Amerika, asi v roce 1899

učitel, a francouzský styl, jenž se odráží ve členění palácové budovy a jemném provedení dekorace; najdeme tu i vlivy janovské. Jemnost, či chcete-li rafinovanost, je slovem, které okouzleného poutníka napadá, když stojí před touhle krásou. Jako by už do barokní Prahy a vůbec Českých zemí nakukovalo hravé, rozmarňé a zjemnělé rokoko. A to konkrétně v podobě francouzského páskového slohu, jehož vídeňským pionýrem byl právě Hildebrand.

První majitelé se však z tohoto klenotu dlouho netěšili. Pouhých devět let po dostavění jej zadlužený Bohuchval hrabě Míchna z Vacínova prodává i se zahradou za deset tisíc zlatých Karlu Josefu hraběti Desfoursovi. Ten trávil většinu času na svém zámku ve Spáleném Poříčí a během válek o rakouské dědictví se postavil „na špatnou stranu“: hostil francouzská vojska a od natruc zvoleného krále Karla Albrechta přijal hodnost komořího. To mu znovunastolená Marie Terezie samozřejmě nezapomněla, a finanční problémy Karla Josefa

se dotkly nejen jeho hlavních panství včetně Spáleného Poříčí, ale rovněž okrajového majetku. Michnův letohrádek tedy zažívá další prodeje, než se ho po třech dočasných držitelích ujímá profesor pražské univerzity Josef Veith (k této zajímavé postavě se ještě vrátíme).

Letohrádek také přišel o svou původní rozlehlou zahradu: někdy po roce 1793 se podle projektu císařského zahradníka Franze Weppela proměnila v anglický park. V samotné vile bychom přibližně od roku 1826 našli zahradní restauraci jménem Amerika. Stavba přešla o sedmnáct let později do majetku města Prahy, které ji využívalo k různým účelům; nacházelo se tu například Muzeum školních pomůcek. Tehdejší omladina je jistě navštěvovala s podobnou „dobrovolností“ a „chutí“, jako ta dnešní Dvořákovo.

Ale dost laciných žertů. Pospěšme ke konci předminulého století, kdy tu působilo dívčí gymnázium Minerva (zřízené roku 1890 z iniciativy Elišky Krásnohorské). To využívalo i zahradu; v provizorních pavilonech našly útočiště tři třídy a ředitelna. Celý areál byl později využíván i pro potřeby chudinského ústavu, koncem 19. století na zahradě vesele bučel dobytek... Zbytky zelených ploch zanikaly kvůli výstavbě lékařských fakult, které v této lokalitě nacházíme na každém kroku, a v téže době, tj. na přelomu 19. a 20. století, hrozil zánik dokonce dientzenhoferovskému skvostu! Měl padnout za oběť rozšiřování medicínské fakulty a zachránila ho hlavně osobní iniciativa proslulého architekta Bedřicha Ohmanna.

Díky němu i dalším kulturním lidem tentokrát ona pověstná „bestia“ neslavila triumf, budova se naopak dočkala rekonstrukce – a od roku 1932 (občas uváděný údaj „po dru-

Karlova a Dětská nemocnice přibližně v roce 1925. Rozšiřování medicínských institucí padla za obět zahrada okolo letohrádku a málem dokonce i on sám

hé světové válce“ není správný) tu sídlí Muzeum Antonína Dvořáka. Je hezké, že skladatel, jenž svou nádhernou hudbou dobyl právě Ameriku, má muzeum ve stejnojmenné vile! On sám sice v Michnově letohrádku nikdy nebydlel, ale jeho posledním domovem (a to dosti dlouho, od roku 1877) byla ne-daleká Žitná ulice.

Díky návštěvě komponistova muzea tak můžeme získat dvojí zážitek – ten druhý nám poskytnou interiéry. Krásný je zejména hudební salonek v prvním patře, koncipovaný jako chrámek múz a zdobený freskami (Vzestup Apollónův od malíře a muže mnoha schopností a profesí Jana Ferdinanda Schora – zdůrazněme, že jde o jeho jediné dochované freskařské dílo! – a alegorie architektury, malířství, hudby a geometrie).

Neméně půvabné jsou sochy na nádvoří a v zahradě. Jejich autorem není podle některých pramenů nikdo menší než Matyáš Bernard Braun, zatímco jiní odborníci tvrdí, že za ně vdě-

číme někomu z jeho okruhu. Buď jak buď, jejich tvůrce kolem roku 1730 (tj. zřejmě už pro rod Desfoursů) vytvořil pro nádvoří dvě sochy, ztvárňující Herkula a zlotřilého obra (prý jakýsi Kakus). Zahradu pak obdařil dvěma dvojicemi objímajících se antických božstev coby alegorií čtvera ročních období: Bakchus a Démétér představují podzim a léto, Apollón a Artemis zase zimu a jaro. Na zahradě se dále dochovaly dvě dekorativní vázy s putti (také snad ze třicátých let 18. století) a ve východní části poprsí imperátora (to je o něco mladší, asi z konce 18. století), zatímco šest dalších mytologických postav (Akteon, Merkur, Bakchus, Venuše, Faun a Vesta) bylo přeneseno roku 1899 do Lapidária Národního muzea.

Jen k tomu Novému světu žádná výzdoba neodkazuje... Ano, už jsme zmínili, že se letohrádku říká také Vila Amerika, a to podle stejnojmenné restaurace, která tu byla od roku 1826. Odkud ale vzala toto své jméno ona? Podle jedné verze se tu scházeli dobrovolníci, kteří doprovázeli nešťastného rakouského arcivévodu Maxmiliána do Mexika. Jiní tvrdí, že byla oblíbeným místem těch, kteří hodlali uprchnout z monarchie, sužované hospodářskými problémy a bachovským absolutismem, do Spojených států amerických. Přesně se to už asi nikdy nedozvíme.

Stejně tak sotva nahlédneme za oponu času, abychom viděli, v jaké společnosti trávil večery učený profesor Josef Veith (nezaměňovat s pozdějším politikem téhož jména), kterého jsme výše uvedli mezi majiteli Michnova letohrádku. Jisté je, že se obklopoval vzdělanými lidmi, a tak bychom mezi jeho obvyklými hosty spatřili například matematika Stanislava Vydrů, hudebního skladatele Václava Jana Křtitele Tomáška... a také katolického kněze, jezuitu, básníka, pedagoga – a svobodného zednáře – Ignáce Cornovu. Ponechme jeho svědomí (a vyššímu soudu), proč vstoupil do zednářské lóže „U tří korunovaných sloupů“, a opusťme na chvíli pevnou půdu faktů.

Michnův letohrádek potěší bohatstvím ozdobných prvků...

Budeme si tak moci představit opakovaná setkání zednářů v Michnově letohrádku (zdroj, který by to potvrdoval, jsem nenašel – domnívám se, že jde o legendu založenou na skutečných návštěvách Ignáce Cornovy). Podle pověsti prý manželku jednoho ze zdejších zednářů (pochopitelně) zneklidňovalo, jak a s kým tráví její muž večery, a tak přišla za velmistrem s požadavkem, aby jejího chotě z lóže propustil. Ten nejprve odmítl, ale když paní trvala na svém, nabídl jí – podle jeho slov jedinou – možnost: má-li dost odvahy, ať vezme velikou černou knihu, kterou jí podává, a propíchne zlatou jehlicí srdce na stránce jejího manžela (celá kniha se sestávala ze stránek se jmény jednotlivých členů a u nich nakreslených srdcí). Žena, bezpochyby zbožná katolička, se nikterak nerozpakovala – jenže v tu chvíli se na papíře objevila kapka krve a v dálce se ozval strašlivý výkřik. A když se chvatně vrátila domů,

čekalo ji příšerné překvapení: ležel před ní mrtvý manžel... a z jeho srdce trčela zlatá jehlice!

Také v legendě o jistém malostranském zednáři z Ostruhové ulice (dnes Nerudova) hrála roli žárlivost – či partnerčina nejistota, kam že to její milý večer chodívá. Rozuzlení je však odlišné: žárlivá žena na svého milého vypověděla, že patří mezi zednáře, a ten byl uvězněn a popraven. Posloužil k tomu popravní kámen na nedalekém Karlově náměstí, hned vedle tehdejší kaple Božího Těla. Tentokrát zůstala nejen pověst; příběh totiž ztvárnila Karolina Světlá ve svém románu Zvoňková královna.

Mnohem věrohodnější informace vztahující se k našemu letohrádku vyčteme z pamětí nazvaných Jak šel život, pod nimiž je podepsána slavná herečka Růžena Nasková. Ta prožila dětství v jednom ze dvou zahradních domků, které přiléhají ke dvoru. Její otec, magistrátní úředník a účetní dobytčího trhu na Karlově náměstí (dříve nazývaném Dobytčí trh), dostal pro sebe a svou rodinu právě tuto budovu. A v ní se roku 1884 narodila budoucí hvězda Národního divadla. Samotný letohrádek byl v té době většinou prázdný, jen občas sloužil průmyslové škole jako výstavní prostor. Rozkládala se tu oáza klidu, v níž vnímavý posluchač cítil ozvěny rokokových vzdechů... Ale aby toho klidu nebylo příliš, zchátralé stavení hned vedle sloužilo jako takzvaná „šupárna“, tedy krátkodobé útočiště „šupáků“ (bezdromoců, zlodějů a tuláků), než odsud byli postrkem – „šupem“ – poslání zpět do svých domovských obcí (škoda, že dnešní „moderní“, „liberální“ doba odmítá takováto účinná řešení). Kromě toho s domkem Naskových sousedil dvůr patologického ústavu, na jehož střeše se v letních

... stejně jako sochařskou výzdobou areálu

měsících sušily lidské kostry. Ty ale malou Růženku nestrašily zdaleka tolik jako živí chovanci Kateřinek, to jest přilehlého ústavu choromyslných. Vskutku pozoruhodný okrsek!

To vše už dávno odnesl čas – stejně jako sošky alegorických putti, které v roce 1911 vytvořil sochař František Kraumann (jeho výtvořiny najdeme i v hale Hlavního nádraží). Ty zdobily oplocení oddělující areál Michnova letohrádku od ulice; stávaly na jeho sloupech a zobrazovaly lásku, zasnoubení, těhotenství a mateřství. Nechybí ještě na novinové fotografii z konce roku 1934, pak ale mizí neznámo kam – a s nimi i lidové jméno letohrádku „U Trpaslíků“.

Michnův letohrádek našťestí přežil střídání majitelů, nepřízeň některých epoch – a dnes, po částečné rekonstrukci z roku 2011, svítí do ulice Ke Karlovu obnovenou barokní či rokokovou krásou. Litovat lze (kromě chybějících trpaslíků a dalších ztracených prvků výzdoby) snad jen toho, že kolem sebe nemá dost prostoru na to, aby jeho půvab ještě lépe vynikl.

Buďme však rádi, že ho tu máme; a vydáme-li se dnes v Praze objevovat Ameriku, budeme sladce odměněni.

(Josef Pepson Snětivý)

Odkaz na video:

<https://www.youtube.com/watch?v=I0woTnz88I4&t=6s>

**JEZUITSKÁ LINIE
NA LEVÉM BŘEHU
VLTAVY**
